

ЗМІСТ

Орієнтовне календарне планування	5
Мова і мовлення	7
Урок 1. Мова — найважливіший засіб людського спілкування	7
Урок 2. Культура усного і писемного мовлення	11
Урок 3. Культура спілкування. Практичне засвоєння слів увічливості. Увічливі звертання	15
Текст	17
Урок 4. Текст. Добирання заголовків до тексту	17
Урок 5. Визначення теми, мети текстів різних типів, добирання до них заголовків	19
Урок 6. Зв'язок між реченнями в тексті. Частини тексту	21
Урок 7. Текст-розповідь. Складання розповіді за малюнками	23
Урок 8. Урок розвитку зв'язного мовлення. Про що говорить заголовок	25
Урок 9. Текст-міркування. Його основні частини	27
Урок 10. Спостереження за ознаками художніх, науково-популярних та ділових текстів	29
Урок 11. Абзац. Поділ тексту на абзаци. План тексту. Складання розповіді за поданим планом	31
Урок 12. Складання текстів-інструкцій до гри та для виготовлення іграшки	33
Урок 13. Особливості текстів-листів. Складання письмових привітань, запрошень. Правила написання адреси	35
Урок 14. Контроль та оцінювання знань за темами «Мова і мовлення», «Текст»	39
Речення	41
Урок 15. Повторення вивченого про речення. Поділ тексту на речення	41
Урок 16. Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання розповіді за планом і опорними словами	43
Урок 17. Види речень за метою висловлювання та інтонацією. Оклічні речення. Інтонавання речень	45
Урок 18. Питальні речення. Побудова питальних речень за змістом розповідних	47
Урок 19. Звертання. Розділові знаки при звертаннях	49
Урок 20. Головні і другорядні члени речення	51
Урок 21. Закріплення знань про члени речення. Установлення зв'язку слів у реченні. Побудова речень за схемами	53
Урок 22. Узагальнення знань і вмінь учнів за темою «Речення»	55
Слово. Значення слова	57
Урок 23. Слова з прямим і переносним значенням	57
Урок 24. Слова, що мають кілька значень	59
Урок 25. Слова, що звучать і пишуться однаково	61
Урок 26. Слова, близькі за значенням (синоніми)	63
Урок 27. Ознайомлення з фразеологізмами	65
Урок 28. Слова, протилежні за значенням (антоніми)	67
Урок 29. Перевірна робота. Диктант	69
Будова слова	71
Урок 30. Аналіз перевірної роботи. Закінчення слова	71
Урок 31. Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання речень за малюнком і планом	73
Урок 32. Основа слова	75
Урок 33. Частини основи	77

Урок 34. Спільнокореневі слова. Корінь	79
Урок 35. Розрізнення синонімів, спільнокоренових слів та різних форм одного й того самого слова	81
Урок 36. Розрізнення слів із коренями, що звучать однаково, але мають різне значення	83
Урок 37. Чергування голосних [о], [е] з [і] у коренях слів	85
Урок 38. Чергування приголосних [г], [к], [х] із [ж], [ч], [ш] і [з'], [ц'], [с']	87
Урок 39. Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання тексту-міркування «Книга — твій друг, без неї — як без рук»	89
Урок 40. Вимова і правопис слів з ненаголошеними [е], [и] в коренях	91
Урок 41. Ненаголошені [е], [и], які перевіряються наголосом	93
Урок 42. Вимова та правопис слів із ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом	95
Урок 43. Контроль та оцінювання знань за темами «Речення», «Слово. Значення слова», «Будова слова»	97
Урок 44. Аналіз перевірної роботи. Вимова слів із дзвінкими та глухими приголосними звуками	99
Урок 45. Правильна вимова і правопис слів із дзвінкими приголосними в кінці та середині слів перед глухими	101
Урок 46. Правило перевірки правопису слів типу <i>просьба, боротьба, нігті, нігті</i>	103
Урок 47. Урок розвитку зв'язного мовлення. Упорядкування деформованого тексту	105
Урок 48. Повторення правопису слів із дзвінкими приголосними в кінці та середині слів перед глухими	107
Урок 49. Префікс. Словотворча роль префіксів. Перевірна робота. Діалог	109
Урок 50. Префікси і прийменники	111
Урок 51. Правопис префіксів <i>роз-, без-</i>	113
Урок 52. Написання префіксів з (с-)	115
Урок 53. Закріплення вивченого матеріалу	117
Урок 54. Перевірна робота. Аудіювання	119
Урок 55. Апостроф після префіксів	121
Урок 56. Перевірна робота. Списування	123
Урок 57. Урок розвитку зв'язного мовлення. Письмовий переказ тексту за складеним планом	125
Урок 58. Перевірна робота. Диктант	127
Урок 59. Аналіз перевірної роботи. Перенос слів із префіксами	129
Урок 60. Суфікс	131
Урок 61. Закріплення знань про роль суфіксів у словах	133
Урок 62. Розбір слів за будовою	135
Урок 63. Збіг однакових приголосних звуків на межі кореня та суфікса	137
Урок 64. Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання усного твору за поданим зачином (за основною частиною та за кінцівкою)	139

Урок 1. МОВА — НАЙВАЖЛИВІШИЙ ЗАСІБ ЛЮДСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ

Мета: розширити уявлення учнів про мову як засіб людського спілкування; закріпити знання букв українського алфавіту, розкрити його значення для укладання словників; розвивати мовлення учнів, збагачувати їх словниковий запас; виховувати повагу до рідної мови.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель посміхається —
Урок наш починається!
Будемо мову ми рідну вивчати
Задюбки і повсякчас.
Тож рівненько всі сідаймо,
Працювати починаймо!

II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПІДРУЧНИКОМ «УКРАЇНЬСЬКА МОВА» ДЛЯ 3-ГО КЛАСУ

- Розгляньте обкладинку.
- Як називається підручник?
- Хто є його авторами? (*М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, Н. А. Василь-івська*)
- Розгорніть підручник.
- Які умовні позначення ви побачили?
- Прочитайте, що вони позначають.

III. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДЕРЖАВНИМИ СИМВОЛАМИ УКРАЇНИ (с. 3)

- Які державні символи зображені на с. 3 підручника?
  - До державних символів належить і державний Гімн України.
  - Хто є його авторами?
- Читання державного Гімну України вчителем.

IV. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ

- Сьогодні на уроці ми починаємо працювати над вивченням невеликої, але дуже важливої теми «Мова і мовлення». Спробуємо поповнити свою мовну скарбничку новими знаннями й уміннями, бо життя людини без мови неможливе. Повторимо назви букв українського алфавіту, будемо записувати слова в алфавітному порядку.

V. СПРИЙМАННЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ознайомлення з титульною сторінкою до розділу «Мова і мовлення» (с. 5)

- Про що ви дізнаєтесь, вивчаючи цей розділ?

2. Фронтальна бесіда

- Пригадайте, що ми вже знаємо про мову. Для чого людям потрібна мова?
- У який спосіб можна розповісти про щось одне одному?
- Як ви розумієте вислів: «Мова — найважливіший засіб людського спілкування»?
- Чому людям доводиться говорити між собою?

- Як мова допомагає у взаємні і праці?
- Чи вміють розмовляти між собою тварини?

3. Робота в групах.

- Запишіть каліграфічно речення та поясніть їх зміст.

1-ша група. Слово народилося в праці, як і мислі.

2-га група. Завдяки слову ми розуміємо одне одного.

3-тя група. Без слова не було б ані писемності, ані літератури, ані пісні.

4. «До твого словничка» (с. 6)

- До слова *спілкуватися* доберіть близькі за значенням слова.
- З одним зі слів складіть речення.

5. Спостереження над творенням слів (справа 2, с. 6)

- Прочитайте текст. Про що у ньому йдеться?
- Розгляньте малюнки.
- Утворіть за допомогою малюнків слова, подібні до тих, що виділені в другому абзаці вправи. (*Гавкати, каркати, крапати*)

6. Робота над рядками з вірша А. Малишка (справа 3, с. 7)

- Прочитайте рядки з вірша.

Поміркуй!

- Як усе те, що нас оточує, допомагає вивчати рідну мову?

— Що цікавого вам доводилося спостерігати у природі?

- Спишіть рядки з вірша каліграфічно.

«До твого словничка»

- Яке слово у вірші допомагає зрозуміти значення слова *дбанок*?

(*Дбанок — надбати*)

- Де можна з'ясувати значення невідомого слова?

7. Вправа «Мікрофон» (справа 4, с. 7)

- Прочитайте текст.
- Розкажіть, що таке рідна мова.
- Поясніть значення слів *споконвічний, предки*.

(*Споконвічний — який існує з найдавніших часів, здавна; одвічний.*

Предки — представники попереднього покоління родичів.)

8. Робота над текстами (справа 5; 6, с. 7–8)

- Прочитайте текст.
- Яка мова є державною мовою України?
- Хто повинен володіти державною мовою України?
- Що видається українською мовою?
- Де можна почути українську мову?
- Де її вивчають?
- Прочитайте наступний текст.
- Звідки можна дізнатися про те, що означає те чи інше слово, як його правильно писати і вимовляти?

9. Ознайомлення з видами словників (с. 4)

- Поясніть значення слова *словники*.
- Як розташовані слова у словниках?
- Що потрібно знати, щоб успішно користуватися словниками?

Фізкультхвилинка

VI. УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ОТРИМАНИХ ЗНАТЬ

1. Робота за таблицею «Український алфавіт» (с. 8)

- Назвіть букви українського алфавіту. Скільки букв в алфавіті?